

Міністерство освіти і науки України, молоді та спорту
Головне управління освіти і науки Полтавської облдержадміністрації
Полтавське територіальне відділення МАН України
Диканське районне наукове товариство учнів «Мала академія наук»

Відділення : хімії та біології

Секція : зоологія

Орнітофауна околиць села

Велика Рудка

Роботу виконала :

Тютюнник Діана Сергіївна
учениця 8 класу

Великорудківської загальноосвітньої
школи I – III ступенів
Диканської районної ради

Науковий керівник :

Скрипник Аліна Вікторівна
учитель біології та хімії

Великорудківської загальноосвітньої
школи I – III ступенів
Диканської районної ради.

Тези

Науково-дослідницької роботи «Орнітофауна околиць села Велика Рудка»

Автор: Тютюнник Діана Сергіївна,

учениця 8 класу Великорудківської загальноосвітньої школи I – III ступенів
Диканської районної ради

Науковий керівник: Скрипник Аліна Вікторівна учитель біології та хімії
Великорудківської загальноосвітньої школи I – III ступенів

Диканської районної ради

Птахи, клас хребетних, що об'єднує тварин, які різняться від всіх інших тварин наявністю пір'яного покриву. Птахи розповсюджені по всьому світу, досить різноманітні і легко доступні для спостереження. Вони можуть служити зручним індикатором стану оточуючого середовища, якщо їх чисельність скорочується і вони не можуть нормально розмножуватись, стан середовища вимагає покращення [9].

Птахи також пристосувалися до життя поряд з людиною, це птахи-синантропи. Вони почуваються поряд з оселями людини досить безпечно, досить часто завдають шкоди сільськогосподарській діяльності людини – знищують посіви зернових культур, пошкоджують ягідні культури, але вони також приносять і значну користь – знищують різноманітних шкідників садів та городів, запилюють культурні рослини, сприяють розповсюдженню насіння рослин [11,12].

Мета роботи – вивчити за допомогою книг і особистих спостережень видовий склад птахів в біотопах околиць села Велика Рудка.

Об'єкт дослідження наукової роботи – перелітні та зимуючі птахи

Предмет дослідження – різноманітність птахів.

Взявши до уваги мету дослідження, ми поставили перед собою наступні завдання:

1. Розглянути фізико-географічні умови села Велика Рудка.

2. Ознайомитися з методами дослідження за птахами.
3. За допомогою спеціальної літератури і наших спостережень, описати птахів села Велика Рудка.
4. Дослідити видовий склад птахів, які зимують в селі Велика Рудка.

Методи дослідження. При дослідженні орнітофауни села Велика Рудка використовували маршрутний метод А. С. Боголюбова, описовий метод, метод-аналіз, метод порівняння.

Теоретичне значення дослідження: дане наукове дослідження дає учням можливість вивчати поведінку птахів, виховує розуміння єдності людини та природи, екологічне мислення та свідомість, розвиває навички спостереження та дослідження за птахами.

Наукова новизна: дослідження над вивченням орнітофауни пониззя р. Ворскла, проводив кандидат біологічних наук Попельнюх В. В. Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Ми уперше здійснили дослідження видового складу орнітофауни села Велика Рудка.

Практичне значення. Дані отримані за допомогою дослідження орнітофауни села Велика Рудка можуть бути використані для ознайомлення з видовим складом птахів на уроках біології та у розробці екскурсії «Птахи широколистяного лісу», проведено бесіду з учнями на тему «Охорона птахів села Велика Рудка», яку можна використовувати на уроках біології в 7 класі при вивченні теми «Різноманітність птахів, середовища існування. Роль у природі та значення в житті людини».

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ФІЗИКО–ГЕОГРАФІЧН ХАРАКТЕРИСТИКА РАЙОНУ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕЛА ВЕЛИКА РУДКА ДИКАНСЬКОГО РАЙОНУ.....	8
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ОРНІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ..	10
РОЗДІЛ 3. ОРНІТОЦЕНОЗИ ОСНОВНИХ БІОТОПІВ ВЕЛИКОЇ РУДКИ ТА ЇЇ ОКОЛИЦЬ.....	12
РОЗДІЛ 4. ЗИМУЮЧІ ПТАХИ СЕЛА ВЕЛИКА РУДКА.....	17
ВИСНОВКИ.....	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	22
ДОДАТКИ.....	23

ВСТУП

Актуальність теми. Птахи – різноманітна група теплокровних тварин. У світовій фауні налічується близько 8 тис. 600 видів. Сучасну орнітофауну України складають 416 видів, з яких 300 регулярно гніздують на її території, понад 265 видів птахів гніздяться на території Полтавської області, близько 60 видів птахів в смт Диканька та 46 видів птахів (включаючи перелітних і зимуючих) гніздяться на території села Велика Рудка [2].

Птахи поширені по всій земній кулі: у лісі, на луках, полях, парках, садах та біля житла – скрізь вони привертають нашу увагу. Птахи відіграють значну роль у поширенні насіння рослин. Між птахами та іншими видами тварин у природі існують ще складніші взаємозв'язки. Одні види птахів (хижі) живляться іншими видами, сприяючи природному добору [1].

Птахи – окраса природи. У житті людини птахи мають велике значення, що виявляється у величезній ролі свійських птахів у сільському господарстві та птахів взагалі у знищенні шкідників сільського господарства. Вони також становлять значну промислову і естетичну цінність. Хижі птахи (яструб великий, канюк звичайний, сова – сіра і вухата) живляться гризунами, які завдають на полях шкоди. Особливо корисні комахоїдні птахи, які поїдають дуже багато комах-шкідників, до них належать: шпак звичайний, дрізд чорний, зяблик, горобці хатній та польовий, жайворонок польовий, кропив'янка садова – ці птахи зафіксовані нами в селі Велика Рудка. Серед птахів є мисливсько-промислові та сільськогосподарські (гуси, качки, кури, індики та ін.), людина використовує їх м'ясо, пір'я, пух. Птахи поширені скрізь, де є для них їжа, сприятливі для життя умови. Усіх птахів поділяють на 33 ряди, з яких 5 рядів на сьогодні повністю вимерли. Птахи мають наукове, виховне та естетичне значення. Вони є об'єктами наукових досліджень, моделями для вивчення біологічних процесів, ланцюгів живлення, невід'ємною частиною рідної природи [4].

Птахи становлять велику і різноманітну групу тварин. Проте з кожним роком все більше видів птахів зменшується за чисельністю, поширенням, багато які стають рідкісними або зовсім зникають на великих територіях (на сьогодні повністю зникло близько 200 видів) [2, 5]. Для того, щоб запобігти зникненню птахів, їх треба охороняти. Ми вирішили дослідити чисельність птахів в селі Велика Рудка та обрали тему наукової роботи: «Орнітофауна околиць села Велика Рудка».

Мета дослідження – вивчити за допомогою книг і особистих спостережень видовий склад птахів в біотопах околиць села Велика Рудка.

Об'єкт дослідження – перелітні та зимуючі птахи.

Предмет дослідження – різноманітність птахів.

Взявши до уваги мету дослідження, ми поставили перед собою наступні **завдання:**

1. Розглянути фізико-географічні умови села Велика Рудка
2. Ознайомитися з методами дослідження за птахами
3. За допомогою спеціальної літератури і своїх спостережень, описати птахів села Велика Рудка та її околиць.
4. Розглянути і описати птахів які зимують в селі Велика Рудка.

Методи дослідження. При дослідженні орнітофауни села Велика Рудка використовували маршрутний метод А. С. Боголюбова, описовий метод, метод-аналіз, метод порівняння.

Наукова новизна. Дослідження над вивченням орнітофауни пониззя р. Ворскла, проводив кандидат біологічних наук Попельнюх В. В. Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Ми уперше здійснили дослідження видового складу орнітофауни села Велика Рудка.

Теоретичне значення результатів дослідження. Наше дослідження дає можливість учням вивчати поведінку птахів, виховує розуміння єдності людини та природи, екологічне мислення та свідомість, розвиває навички спостереження та дослідження за птахами.

Практичне значення. Дані отримані за допомогою дослідження орнітофауни села Велика Рудка можуть бути використані для ознайомлення з видовим складом птахів на уроках біології та у розробці екскурсії «Птахи широколистяного лісу», проведено бесіду з учнями на тему «Охорона птахів села Велика Рудка», яку можна використовувати на уроках біології в 7 класі при вивченні теми «Різноманітність птахів, середовища існування. Роль у природі та значення в житті людини».

Структура роботи: робота складається зі вступу, основної частини, висновків, списку використаної літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1. ФІЗИКО–ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РАЙОНУ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕЛА ВЕЛИКА РУДКА ДИКАНСЬКОГО РАЙОНУ

Село Велика Рудка розташоване в Диканському районі Полтавської області, на відстані до 1 км від сіл Степанівка, Мала Рудка, Веселівка, Судівка, Федорівка, відстань до Диканьки – 12 км, до міста Полтави 15 км.

Клімат місцевості помірно-континентальний, з теплим, а в деякі роки і спекотним літом. Середня температура липня $+20,5^{\circ}\text{C}$, січня — - $6,9^{\circ}\text{C}$. Середньорічна кількість опадів — 474 мм. Сприятливий для розвитку с/г культур період з температурою $+10^{\circ}\text{C}$ і більше триває близько 165 днів на рік [12].

Майже дві третини загальної площі земельних угідь села Велика Рудка становлять орні землі. Більшу частину території займають глибокі малогумусні чорноземи, є солонцюваті, темно-сірі опідзолені, дернові та глинисто-піщані ґрунти. Територіальне поширення різних типів ґрунтів залежить від рельєфу. В долинах річок переважають торфово-болотні ґрунти. На схилах і вододолах: підзолисті змиті, сірі лісові. Всі вони при правильній обробці дають добрий врожай городини, зернових і технічних культур. Материнськими породами в районі є вивітрені породи (мергелі, вапнякові пісковики). [1, 9].

У Великорудківській сільській раді є 5 ставків, струмки та річка Полузір'я Тут налічується велика кількість водоплавної птиці: лиска, крижень, чирок-тріскунець, водяна курочка, малий норець.

В селі Велика Рудка знаходиться Яхновий ліс, переважають тут такі дерева: берест, липа, клен, ясен, дуб, в'яз, дика яблуня, груша й черешня. В підліску густо росте ліщина, бруслина. На узліссях – терен, глід, шипшина, бузина, калина [10, 12]. Тут можна зустріти такі види осілих птахів: синиця велика, сойка, сорока, горлиця садова, дятел звичайний, підкоришник звичайний, галка та перелітні: вівчарик, вівсянка, горихвістка звичайна, горлиця садова, жайворонок польовий, посмітюха, зозуля звичайна,

коноплянка, ластівка сільська, ластівка берегова, соловейко східний, шпак звичайний, дрізд чорний.

Диканський район має різноманітну флору та фауну. Ліси і чагарники займають десяту частину території Диканщини. З лісових пернатих тут поширені: горлиця садова, звичайний і сирійський дятли, синиці, горобці, дрозди, сови, солов'ї, жайворонки, шпаки, ластівки, зозуля, сорока, ворона сіра, крук, щиглик, сойка, костогриз, перепел, яструби, лелека білий, вивільга звичайна [8]. Проте з кожним роком все більше видів птахів зменшується за чисельністю, багато які стають рідкісними або зовсім зникають на великих територіях. Для збереження кількості птахів, їх треба охороняти, підгодовувати взимку коли їм складно знайти корм, така допомога дає можливість багатьом птахам вижити. Це також служить для приваблення птахів у місця, де вони можуть принести велику користь у період вигодовування пташенят комахами-шкідниками [11].

РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ОРНІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Спостереження за птахами – дуже цікаве, але не завжди просте заняття, що вимагає від спостерігача певних знань і навичок. Від цього залежить успіх досліджень та об'єктивність результатів. Основою таких знань і навичок є володіння елементарними методиками орнітологічних спостережень [4].

Під час наших орнітологічних досліджень ми користувалися записною книжкою (польовий щоденник), компасом та годинником. Кожного разу починаючи наше спостереження, ми вносили дату (число, місяць, рік) і коротко давали характеристику місця спостережень – це може бути ліс, поле, річка. Також ми вказували точне географічне положення місця спостережень (область, район). Компас необхідний для нанесення на схему сторін світу, для орієнтації в лісі. [7].

Життя птахів взимку дуже залежить від змін погодних умов, тому кожен день спостережень необхідно давати характеристику погоди із зазначенням температури, сили вітру, хмарності, опадів. Фіксувати зміни погоди за час спостережень, наприклад, коли пішов і закінчився сніг. Зіставляти дані про зміну погоди з даними про зміни в активності і поведінці досліджуваних птахів. Одним з найперших і важливих умов роботи в природі є неможливість покладатися на власну пам'ять. Все побачене відразу нами було зафіксовано на папері. [8, 11].

Нами було розглянуто 2 групи методів обліку птахів. До першої групи належать методи, при використанні яких визначається число особин або пар птахів на одиницю площі обліку. Площі обстежуваної території можуть бути; 1 га, 10 га, 1 км².

Друга група визначає число особин або пар птахів на якусь умовну одиницю вимірювання: відстань, число зустрічей за екскурсію.

Широко поширені методи першої групи, які називають методами абсолютних обліків. У свою чергу ці методи поділяються на:

- ✓ маршрутні ;

✓ майданчикові;

Згідно з літературними даними маршрутні методи використовують при вивченні – часової структури населення, при оцінці ресурсів видів в межах їх ареалів або їх частин, для вивчення структури ареалів та ін. Ці методи менш трудомісткі, ніж майданчикові, вимагають менших матеріальних витрат, дозволяють за той же час обстежити значно більшу площу. Їх результати менше залежать від випадковості набору місця облікової проби і більш надійні для дослідження. Вони дозволяють оцінювати щільність виду не тільки в гніздовий період, але і коли птахи постійно переміщуються по різних місцевостях [7. 9].

Нами був використаний маршрутний облік птахів, тому що це один з найбільш простих методів абсолютного обліку, який не потребує великої спеціальної попередньої роботи і складної обробки результатів. Його можна застосовувати для обліку птахів у лісових і відкритих біотопах, використовувати в різні сезони року. Використовуючи маршрутний метод, ми пересувалися обраними нами біотопами і фіксували усіх птахів, яких вдалося визначити. [7, 10].

Матеріалом для написання даної роботи служать польові дослідження, які проводилися на протязі одного року – 2017 за допомогою записної книжки, компасу, годинника. Було проведено маршрутний облік птахів. За період дослідження обстежено 15 га лісових масивів, долини річки Ворскли, приток Ковжижа та Добришин.

Проведено 25 екскурсій з 8 год. до 11 год. ранку в квітні – 2, травні – 3, червні – 5, липні – 6, серпні – 4, вересні – 3, жовтні – 2. Витрачено на дослідження 75 год. Рух під час обліку з частими зупинками для того, щоб записати спостереження.

РОЗДІЛ 3. ОРНІТОЦЕНОЗИ ОСНОВНИХ БІОТОПІВ СЕЛА ВЕЛИКА РУДКА ТА ЇЇ ОКОЛИЦЬ

Птахи в селі Велика Рудка – це найбільш численна група хребетних тварин. Їх нараховується тут біля 46 видів. Спостереження над птахами свідчать, що типовими осілими птахами Великої Рудки є горобець хатній, горобець польовий, синиці, сойка, сорока, горлиця садова, дятел звичайний, підкоришник звичайний, галка. [8].

Ми спостерігали і за перелітними птахами. Вони прилітають тільки на гніздування і виведення молодняка. До перелітних птахів відносяться такі: вівчарик-ковалик, вівчарик жовтобровий, вівсянка звичайна, горихвістка звичайна, жайворонок польовий, зозуля звичайна, коноплянка, ластівка сільська, ластівка берегова, соловей східний, шпак звичайний, дрізд чорний, серпокрилець чорний, кропив'янка садова [5].

Найкраще і найдоступніше вести дослідження за птахами – синантропами, які прилітають в населений пункт тільки на гніздування. Це дає можливість досліджувати їх увесь весняно – літній період від прильоту з теплих країн і до відльоту від нас.

При проведенні польових досліджень на гніздуванні безпосередньо в самому селі нами виявлено 46 видів птахів.

Біотоп 1. Листяний ліс село Велика Рудка (Яхновий ліс та відкриті ділянки навколо нього)

В листяному лісі виявлено: 17 видів:

- сорока звичайна (*Pica pica*L);
- дрізд чорний (*Turdus merula*);
- зозуля звичайна(*Cuculus canorus* L);
- зяблик (*Fringilla coelebs*);
- жайворонок польовий (*Alauda arvensis*);
- соловей східний (*Luscinia luscinia* L);
- синиця велика (*Parus major*);

кропив'янка садова (*Sylvia borin*);
 горлиця садова (*Streptopelia decaocto*);
 повзик звичайний (*Sitta europaea*L.);
 підкоришник звичайний (*Certhia familiaris*);
 горобець польовий (*Passer montanus*);
 грак (*Corvus frugilegus*);
 крук (*Corvus corax*);
 дятел звичайний (*Dendrocopos major*);
 сич хатній (*Athene noctua*)
 сойка (*Garrulus glandarius*).

Біотоп 2. Лісові зарослі

У лісових заростях зафіксовано 7 видів (с. Степанівка). Це такі види, як:
 вівсянка звичайна (*Emberiza citrinilla*);
 соловей східний (*Luscinia luscinia* L);
 вівчарик жовтобровий (*Phylloscopus sibilatrix*);
 горихвістка звичайна (*Phoenicurus phoenicurus* L);
 зозуля звичайна (*Cuculus canorus*);
 сойка (*Garrulus glandarius* L);
 горобець хатній (*Passer domesticus*).

Біотоп 3. Кущі, лісові зарості (Зозулина балка, урочище Яхнове та Кіптява балка)

Було виявлено 11 видів птахів:
 вівсянка звичайна (*Emberiza citrinilla*);
 вівчарик-ковалик (*Phyloscopus collybita*);
 дрізд чорний (*Turdus merula*);
 соловей східний (*Luscinia luscinia*);
 кропив'янка садова (*Sylvia borin*);
 зяблик (*Fringilla coelebs*);
 дятел звичайний (*Dendrocopos major*);
 синиця велика (*Parus major*);

голуб сизий (*Columba livia*);
 шпак звичайний (*Sturnus vulgaris*);
 посмітюха (*Calerida cristata*).

Біотоп 4. Долини рік (Ворскла, Добришин, Ковжижа) та ставки – Цегельний (с. Велика Ррудка), села Мала Рудка, Степанівка, Федорівка)

У долинах рік та у зарослях біля ставків зафіксовано 11 видів птахів:

соловей східний (*Luscinia luscinia*);
 дрізд чорний (*Turdus merula* L);
 синиця велика (*Parus major*);
 горихвістка звичайна (*Phoenicurus phoenicurus*);
 ластівка берегова (*Riparia riparia*);
 ластівка сільська (*Hirundo rustica*);
 галка (*Coloeus monedula*);
 зозуля звичайна (*Cuculus canorus*);
 посмітюха (*Galerida cristata*);
 серпокрилець чорний (*Apus apus*);
 горобець польовий (*Passer montanus*);

Таблиця 1.1

Характер перебування птахів в селі Велика Рудка

Вид	Міграція		Гніздування	Зимівля	Осілий
	весняна	осіння			
Вівчарик-ковалик	+	+	+		
Вівчарик жовтобровий	+	+	+		
Вівсянка звичайна	+	+	+	г	г
В'юрок			+	+	
Горобець польовий			++	++	++
Горобець хатній			++	++	++
Голуб сизий			++	++	++

Горлиця садова			++	++	++
Горихвістка звичайна	++	++	++		
Галка			+	+	
Грак			++	++	++
Дятел звичайний			++	++	++
Дрізд чорний	++	++	++	++	
Жайворонок польовий	++	++	++		
Зяблик	+	+	+		
Зозуля звичайна	++	++	++		
Кропив'янка садова	+	+	+		
Крук			+	++	г
Ластівка сільська	++	++	++		
Ластівка берегова	++	++	++		
Повзик			+	+	г
Посмітюха			++	++	++
Підкоришник звичайний			+	+	+
Серпокрилець чорний	++	++	++		
Сич хатній			г	г	г
Синиця велика			++	++	++
Соловей східний	++	++	++		
Сорока			+	+	
Сойка			+	+	г
Чиж	+	+	+	+	
Чикотень			+	+	г
Щиглик			+	+	г

Кількість птахів:

численний — ++ (від 7 до 9)

нечисленний — + (від 4 до 6)

рідкісний — r (від 1 до 3)

До численних осілих видів належать: горобець хатній, горобець польовий, голуб сизий. Птахи близької міграції: синиця велика, дятел звичайний, посмітюха. Нечисленні осілих – підкоришник звичайний. Рідкісні осілі – чикотень, щиглик, крук, сойка, сич хатній повзик.

До численних птахів весняної і осінньої міграції належать: серпокрилець чорний, соловей східний, ластівка сільська, ластівка берегова, шпак звичайний, горихвістка звичайна, дрізд чорний. Нечисленних весняної і осінньої міграції належать: зозуля звичайна, кропив'янка садова, вівчарик жовтобровий, вівчарик-ковалик, зяблик, синиця велика, жайворонок польовий.

До численних гніздуючих видів належать: горлиця садова, зозуля звичайна, серпокрилець чорний, ластівка сільська, посмітюха, ластівка берегова, жайворонок польовий, горихвістка звичайна, дрізд чорний, синиця велика, горобець польовий, горобець хатній, грак, дятел звичайний, посмітюха, голуб сизий. До нечисленних гніздових належать: сойка, пікоришник звичайний, чикотень, в'юрок, чиж, зяблик, щиглик, крук, галка, сорока, повзик, вівчарик-ковалик, вівчарик жовтобровий, посмітюха. До рідкісних гніздових належить сич хатній.

До численних зимуючих видів належать: синиця велика, горобець хатній, горобець польовий, посмітюха, дятел звичайний, дрізд чорний, грак, крук, горлиця садова, голуб сизий. До нечисленних зимуючих видів належать: повзик, сойка, галка, підкоришник звичайний, щиглик, чикотень, чиж, в'юрок. До рідкісних зимуючих належить вівсянка звичайна, сич хатній.

РОЗДІЛ 4. ЗИМУЮЧІ ПТАХИ СЕЛА ВЕЛИКА РУДКА

Ми також досліджували птахів, які зимують в селі Велика Рудка, за результатами дослідження, ми можемо побачити, що у малосніжні зими, в значній кількості зимує посмітюха. Поганий врожай горобини та омели обмежує зимівлю чикотнів. Серед осілих птахів помітно зменшується чисельність зимуючих сойок [6, 12].

До найбільш характерних видів, який можна постійно зустріти в селі це:

Родина Горобцеві – Passeridae

Горобець хатній (*Passer domesticus*),

Горобець польовий (*Passer montanus*).

Родина Голубові – Columbidae

Голуб сизий (*Columba livia*)

Горлиця садова (*Streptopelia decaocto*)

Родина Дятлові – Picidae

Дятел звичайний (*Dendrocopos major*)

Родина Воронові – Corvidae

Галка (*Corvus monedula*)

Крук (*Corvus corax*)

Сорока (*Pica pica*)

Родина Синицеві – Paridae

Синиця велика (*Parus major*)

Родина Жайворонкові – Alaudidae

Посмітюха (*Calerida cristata*)

Родина Дроздові – Turdidae

Чикотень (*Turdus pilaris*)

Родина Повзикові – Sittidae

Повзик (*Sitta europaea*)

Родина Підкоришникові – Certhiidae

Підкоришник звичайний (*Certhia familiaris*)

Родина В'юркові – *Fringillidae*

В'юрок (*Fringilla montifringilla*)

Чиж (*Spinus spinus*)

Щиглик (*Carduelis carduelis*).

Взимку птахам стає складно знайти корм, тому щороку учні Великорудківської школи допомагають птахам підгодовуючи їх. Підгодовлю птахів потрібно проводити з початком зими та до танення снігу. Для цього слід влаштовувати в парках, садах годівниці. Корми повинні бути досить різноманітними. Синиця велика й дятел звичайний любляють ласувати свіжим несолоним салом, яке нанизане мотузкою на гілках, або просто настромлене на дроті біля годівнички. Можна привабити омелюхів, якщо покласти на годівничку насіння клена та ясена, сушені ягоди горобини, калини та глоду. Насіння соняшнику, гарбуза, кабачків, кавуна та дині, зерна кукурудзи, пшениці, ячменю, проса, вівса, рису – найулюбленіший корм більшості видів пташок [11]. Шишки, жолуді, горіхи, яблука можуть привабити до годівниці дятлів і сойок. Подрібнений черствий хліб люблять майже всі видів птахів. Підходить для підгодовлі птахів насіння бур'янів таких рослин, як лобода, кропива, кінський щавель, лопух рослини краще встромити у сніг поряд з годівничкою. Це корисний корм оскільки, перешкоджає поширенню бур'янів на полях та городах. За допомогою зимової підгодовлі, птахів можна привабити у місця, де вони принесуть користь у боротьбі з комахами-шкідниками сільськогосподарських культур, що дасть можливість відвернути увагу птахів від пошкодження бруньок на плодovих деревах [3].

Ми починаємо підгодовувати птахів в залежності від погодніх умов. Її необхідно розпочати рано, ще в жовтні, якщо осінь рання чи дощова, випав сніг або неврожай природних кормів.

У зв'язку з тим, що птахам дуже часто не вистачає місць для гніздування, учні школи допомагають птахам восени і навесні, розвішуючи в лісах, парках, садах і на городах шпаківні, а взимку підгодовують їх. Добрі

результати дає висаджування кущів, таких як: бузок, калина, бузина, шипшина та дерев: горобина, яблуня, клен, дуб, які є схованкою для гнізд.

Активну участь у приваблюванні птахів повинні брати не тільки учні школи, а також населення села, оскільки у місцях, де приваблюють птахів, значно збільшується їх кількість і відповідно користь від цього. З цією метою проведено роботу з учнями на тему: «Охорона птахів села Велика Рудка». Ми розповідали, що потрібно робити, щоб збільшити кількість комахоїдних птахів та як допомагати птахам взимку.

Для того, щоб збільшити кількість комахоїдних птахів потрібно крім звичайних гніздівель – шпаківень та синичників, будувати невеликі гніздові будиночки, вони поділяються на такі види: напіввідкриті та дуплянки і ящикові. Напіввідкриті гніздівлі можуть привабити сірих мухоловок та білих плісок; яких ми не зустріли під час наших спостережень в селі. Дуплянки та ящикові гніздівлі будуються для качок (крижня, червоноголової черні, гоголя), а також підійдуть для галок, сичів, сов – це привабить птахів та допоможе в боротьбі зі шкідниками сільськогосподарських культур та з гризунами [8, 11].

Розвішувати штучні гніздівлі треба в місцях, куди б не могли добратися хижаки: на деревах, на стінах будівель тощо. У парках і садках розвішують 3-5 шпаківень і 5-7 синичників на гектар площі. Висота прикріплення шпаківень – 4-10, синичників – 3-8 метрів. Після вильоту пташенят треба обов'язково очистити гніздівлю та провести дезінфекцію окропом. Якщо потрібно вести спостереження за птахами доцільно гніздівлі робити на висоті людського зросту [5, 9].

ВИСНОВКИ

Видовий склад орнітофауни села Велика Рудками визначали за допомогою польових досліджень, які проводилися на протязі одного року (2017) за допомогою записної книжки, компасу, годинника. Нами було проведено маршрутний облік птахів. За період дослідження обстежено 15 га лісових масивів, долини річки Ворскли, приток Ковжижа, Добришин.

Проведено 25 екскурсій з 8 год. до 11 год. ранку в квітні – 2, травні – 3, червні – 5, липні – 6, серпні – 4, вересні – 3, жовтні – 2. Витрачено на дослідження 75 год. Рух під час обліку з частими зупинками для того, щоб записати спостереження.

В селі Велика Рудка нараховується біля 46 видів птахів. Спостереження над птахами свідчать, що типовими осілими птахами Великої Рудки є горобець хатній, горобець польовий, синиці, сойка, крук, підкоришник, галка, горлиця садова, посмітюха, щиглик, чикотень, сизий голуб. До перелітних птахів відносяться такі: вівчарик жовтобровий вівсянка звичайна, горихвістка звичайна, жайворонок польовий, зозуля звичайна, кропив'янка садова, ластівка сільська, ластівка берегова, соловей східний, шпак звичайний. В листяному лісі гніздується 17 видів птахів, у лісових заростях зафіксовано 7 видів, в Зозуліній балці, Яхновому урочищі та Кіптявій балці було виявлено 11 видів птахів, у долинах рік (Ворскла, Добришин, Ковжижа) та у зарослях біля ставків (Цегельний с. Велика Рудка), в селах Мала Рудка, Степанівка, Федорівка) зафіксовано 11 видів птахів.

Ми також досліджували птахів, які зимують в селі Велика Рудка, за результатами дослідження, ми можемо побачити, що у малосніжні зими, в значній кількості зимує посмітюха, горлиця садова, голуб сизий. Погані врожаї горобини та омели обмежують зимівлю чикотнів. Серед осілих птахів помітно зменшується чисельність зимуючих сойок. У зв'язку з тим, що птахам дуже часто не вистачає місць для гніздування, учні школи допомагають птахам

восени і навесні, розвішуючи в лісах, парках, садах і на городах шпаківні, а взимку підгодовують їх.

Дані отримані за допомогою дослідження орнітофауни села Велика Рудка можуть бути використані для ознайомлення з видовим складом птахів на уроках біології та у розробці екскурсії на тему «Птахи широколистяного лісу», також було проведено роботу з учнями, де ми розповіли, що потрібно робити, щоб збільшити кількість комахоїдних птахів та як допомагати птахам взимку.

Дане наукове дослідження дає можливість вивчати поведінку птахів, розвиває навички спостереження та дослідження за птахами. Ми вперше здійснили дослідження видового складу орнітофауни села Велика Рудка. У цьому році, ми презентували перший етап нашої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ардамацкая Т. Б. На птичих островах. / Т. Б. Ардамацкая, М. Е. Молодан. – К.: Урожай, 1989. – 144 с.
2. Брэм А. Жизнь животных. Т. 2. Птицы. / А. Брэм – М.: Учредгиз, 2000 – 200 с.
3. Воїственський М. А. Наші птахи. / М. А. Воїственський. – К.: Рад. Школа, 1999 – 128с.
4. Воїственський М. А. Птахи. / М. А. Воїственський. – К.:Веселка, 1984 – 304 с.
5. Гавриленко Н. И. Птицы Полтавщины / Н. И. Гавриленко. П.: Полт. союз охотников, 2011 – 141 с.
6. Гальченко П. Ф. Пепнаті друзі. / П. Ф. Гальченко. К.: Урожай, 2009 – 80 с.
7. Медведев Н. В. Методы количественного учета птиц. / Н. В. Медведев – М.:Петрозаводск, 2013 – 150 с.
8. Фесенко Г.В. Птицы фауны Украины. / Г. В. Фесенко, А. А. Бокотей – К. Веселка, 2002 – 168 с.
9. <https://zakarpatlis.gov.ua>
10. <http://geo.pnpu.edu.ua>
11. <http://uadocs.exdat.com>
12. <https://www.br.com.ua>

ДОДАТКИ

Додаток А

Щоденник спостережень за птахами

Дата спостереження	Локалізація місця спостереження	Життя	Дата спостереження	Локалізація місця спостереження	Життя
03.06.12	лісний ліс (Лановий ліс с. Велика Рудка)		10.06.12	Доліни річк (Розкис, Дофринин) с. Мухомів	
8.00-11.00	було виявлено такі види: дубляк;	1	8.00-11.00	було виявлено:	
	зустріч з'являється	1		солв'їт сизий	1
	горище садова	1		ластівка берегова	5
	найворонка польовий	2		ластівка сім'яка	2
	соловей сизий	1		гоголь польовий	6
	крупівка садова	2		свище велика	3
				серпокрилий горний	4
04.06.12	лісові зарослі (с. Степанівка) було виявлено такі види птахів:		11.06.12	стивий Ціслиний (с. Жана Рудка), с. Мала Рудка, с. Степанівка, с. Харківка.	
8.00-11.00	соловей сизий	2	8.00-11.00	було виявлено:	
	горище садова	1		гоголь польовий	3
	зустріч з'являється	1		ластівка сім'яка	1
	білітка з'являється	1		серпокрилий горний	2
	гоголь катий	5		грак	1
	сойка	1		галка	1
				свище велика	2
				сойка	1
				шпак з'являється	1
				кочеток	1

Облік птахів села Велика Рудка

Розвішування годівничок

Проведення бесіди з учнями на тему «Охорона птахів села Велика Рудка».

